

Олег АНАНЬІН

кандидат технічних наук,

старший науковий співробітник,

*Головний центр супроводження програм розвитку
(Офісу реформ)*

*Державної прикордонної служби України
(Київ, Україна)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8757-1663>

Електронна пошта: ananin@i.ua

**ОПЕРАТИВНО-ВІЙСЬКОВІ ВІДДІЛИ
ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
В ОХОРОНІ ЛІНІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ
ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ (2014–2015 рр.)**

Проаналізовано досвід службово-бойової діяльності оперативно-військових відділів Державної прикордонної служби України «Краматорськ» та «Велика Новосілка», які здійснювали охорону лінії розмежування у межах Донецької та Луганської областей у 2014–2015 рр. В якості хронологічних меж дослідження визначено вересень 2014 – серпень 2015 рр., що було періодом розгортання, становлення та реорганізації оперативно-військових відділів як самостійних прикордонних підрозділів та виконання ними службово-бойових завдань на територіях, прилеглих до лінії розмежування у районі проведення антитерористичної операції. Наведено основні чинники оперативної обстановки, що впливали на організацію діяльності прикордонних підрозділів під час охорони лінії розмежування.

Службово-бойова діяльність оперативно-військових відділів продемонструвала, що створення ефективної системи охорони лінії розмежування ускладнювалося без застосування спеціально сформованих для цього підрозділів, оснащених відповідною технікою та засобами. З метою врегулювання законодавчих питань щодо охорони лінії розмежування прикордонними підрозділами Адміністрацією Державної прикордонної служби України було ініційовано внесення відповідних змін у нормативно-правові документи. Запроваджені законодавчі зміни дозволили уповноважити прикордонників здійснювати контроль за в'їздом/виїздом громадян та перевезенням вантажів через лінію розмежування. Охорону лінії

розмежування оперативно-військові відділи здійснювали шляхом проведення оперативно-службових та службово-бойових дій як самостійно, так і у взаємодії із ЗС України, СБУ та МВС.

Варто зазначити, що невеликий період службово-бойової діяльності оперативно-військових відділів у якості самостійних структурних підрозділів продемонстрували їхню ефективність у виконанні правоохоронних та військових завдань.

***Ключові слова:** російська збройна агресія, антитерористична операція, Державна прикордонна служба України, оперативно-військові відділи, лінія розмежування.*

Постановка проблеми. Російська збройна агресія актуалізувала перед українською науковою спільнотою завдання, пов'язані із проведенням всебічних наукових досліджень у різних галузях знань, у тому числі у сфері воєнної історії. У свою чергу для проведення якісної військово-історичної роботи з дослідження бойового досвіду Сил оборони України під час відсічі російської збройної агресії стає необхідним збір інформації від різних міністерств та відомств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останній час в Україні вже проведено значну кількість досліджень, присвячених бойовим діям під час антитерористичної операції (далі — АТО) на Сході України у період 2014–2018 рр. Зокрема, у колективній монографії, що присвячена воєнним аспектам протидії «гібридній» агресії (Воєнні аспекти протидії «гібридній» агресії проти України. (За ред. А. М. Сиротенка). 2020), підготовленої в Національно-

му університеті оборони України, розглядалися основи комплексного використання військових та невійськових сил і засобів для протидії «гібридній» агресії, особливості застосування військ (сил) під час відсічі збройної агресії, історико-хронологічний аспект тощо. Крім того, проводилися колективні дослідження із залученням представників різних відомств сектору безпеки і оборони, у тому числі прикордонників, що дало можливість вивчити роль та місце сил оборони у відсічі російському агресорові (Біла книга антитерористичної операції на Сході України (2014–2016). 2017, с. 105). Сучасний український вчений В. Головко розглядав загальні проблеми розгортання російського втручання у внутрішні справи України, у тому числі прямої збройної агресії (Головко, В. В. 2015). У колективній праці дослідників з різних сфер знань (Донбас в огні: Путівник зоною конфлікту. 2017) систематизовано базову інформацію щодо перебігу бойо-

вих дій на Донбасі. Але більшість із сучасних досліджень, в основному, обмежуються участю у бойових діях військових частин ЗС України.

Наразі вивченню історичних питань, пов'язаних із процесом стабілізації лінії розмежування сторін та подальшої організації охорони прилеглих до неї територій, дослідники приділяють недостатньо уваги. У даному контексті заслуговує на увагу дослідження С. Сегеди та О. Покотила, в якому були розкриті засади створення і функціонування Спільного центру з контролю та координації питань припинення вогню та стабілізації лінії розмежування сторін (Сегеда, С. П. & Покотило, О. І. 2019). Але у подальшому розробка теми історії охорони лінії розмежування та інших питань, пов'язаних із виконанням Мінських угод, розвитку не отримала. Це стосується і вивчення історії службово-бойової діяльності підрозділів Державної прикордонної служби України (далі — Держприкордонслужба), що виконували завдання із забезпечення безпеки на звільнених у 2014–2015 рр. від незаконних збройних формувань територіях Донецької та Луганської областей.

У Держприкордонслужбі спроби вивчення питань організації контролю на територіях, прилеглих до лінії розмежування на Донбасі, зафіксовано в аналітичних документах Адміністрації Держприкордонслужби (Стратегічний бюлетень прикордон-

ної безпеки України. 2015; 2016), але ці матеріали носили загальний оглядовий та статистичний характер.

Мета статті — вивчення досвіду службово-бойової діяльності оперативно-військових відділів (далі — ОВВ) Держприкордонслужби «Краматорськ» та «Велика Новосілка» в районі проведення АТО, зокрема з охорони лінії розмежування у період вересень 2014 – серпень 2015 рр.

Виклад основного матеріалу. У вересні 2014 р., зі зниженням інтенсивності бойових дій у Донецькій та Луганській областях, керівництво Держприкордонслужби зосередило основну увагу на службово-бойових діях прикордонних підрозділів уздовж лінії розмежування у районі проведення АТО (Литвин, М. 2019, с. 343–346). Фактично для Держприкордонслужби це означало потребу в організації протидії незаконному переправленню на територію, підконтрольну українській державній владі, зброї, проникненню диверсійно-розвідувальних груп збройних сил російської федерації (далі — рф), а також неконтрольованому переміщенню через лінію розмежування осіб та товарів. Зокрема, виникла необхідність установаження особливого правового режиму (Бурлін, В. В. 2015, с. 6).

Відповідно до наказу Адміністрації Держприкордонслужби від 12 вересня 2014 р. № 133 у структурі прикордонного відомства було сфор-

мовано принципово нові прикордонні підрозділи — ОВВ «Краматорськ» та «Велика Новосілка» як самостійні структурні підрозділи, що підпорядковувалися Східному регіональному управлінню Держприкордонслужби. Свої назви ОВВ отримали за місцем дислокації підрозділів управління. Загальна протяжність ділянки відповідальності ОВВ «Краматорськ» у межах Луганської та Донецької областей становила 161 км, ОВВ «Велика Новосілка» — 112 км у межах Донецької області.

Основними завданнями щодо охорони лінії розмежування для ОВВ було визначено: пошук та ліквідація диверсійно-розвідувальних груп збройних сил рф та іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд, груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих рф; протидія незаконному провозу через лінію розмежування зброї, боєприпасів та вантажів; контроль за переміщенням через лінію розмежування цивільного населення, транспортних засобів та товарів; участь у забезпеченні заходів із розгортання угруповань військ (сил) ЗС України.

У вересні–жовтні 2014 р. за результатами рекогносцирування на місцевості керівництвом Держприкордонслужби було вивчено умови оперативної обстановки, стан транспортної інфраструктури у Донецькій та Луганській областях та затверджено райони для несення

служби підрозділами ОВВ (Литвин, М. 2019. с. 343–346).

На початку листопада 2014 р. розпорядженням Уряду України було визначено переліки населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та населених пунктів, розташованих на лінії розмежування (Про затвердження переліку населених пунктів... 2014). Після цього розпорядження місця несення служби прикордонниками ОВВ «Краматорськ» та «Велика Новосілка» визначалися із урахуванням цих переліків. Порядок контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів через лінію розмежування визначався відповідними керівними документами Антитерористичного центру при СБУ (керівника АТО на території Донецької та Луганської областей) (Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України. 2015; 2016).

Згідно з керівними документами (Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України. 2015; 2016) визначені місця несення служби прикордонниками розподілялися на блокпости I, II та III рубежів:

I рубіж (оборона), у смузі місцевості від лінії контрольованої території угрупованням АТО на глибину смуги оборони батальйонних тактичних груп від ЗС України, Національної гвардії, батальйонів територіальної оборони та добровольчих формувань (Стратегічний бюлетень

прикордонної безпеки України. 2015, с. 92);

II рубіж (охорона та режимні заходи), у смузі місцевості від тилової межі на глибину смуги оборони, контрольованої силами та засобами Держприкордонслужби у взаємодії з підрозділами Національної гвардії та СБУ (Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України. 2015. с. 92);

III рубіж (тиловий), прикриття прикордонних підрозділів спільно з іншими правоохоронними органами (Біла книга антитерористичної операції на Сході України (2014–2016). 2017, с. 105).

Фактично, станом на листопад 2014 р. для підрозділів ОВВ «Краматорськ» та «Велика Новосілка» було визначено місця несення служби у районах населених пунктів: Артемівськ, Бугас, Волноваха, Георгіївка, Костянтинівка, Курахове, Лисичанськ, Миколаївка, Нелипівка, Селідово, Суха Балка, Маріуполь, Щастя. Варто зазначити, що на визначення місць, де розгорталися прикордонні підрозділи, впливали розвиток оперативної обстановки та рівень активізації організованої злочинності у сферах незаконного переміщення зброї, економічної контрабанди, нелегальної міграції.

Досліджуючи досвід службово-бойової діяльності ОВВ «Краматорськ» та «Велика Новосілка», варто звернути увагу на розуміння керівництвом Держприкордон-

служби того факту, що створення ефективної системи охорони лінії розмежування ускладнювалося без застосування спеціально сформованих для цього підрозділів, оснащених відповідною технікою та засобами. Так, у період вересень–жовтень 2014 р. для виконання завдань у складі ОВВ були створені нові підрозділи — оперативно-бойові прикордонні комендатури (далі — ОБПК).

Виходячи із досліджень можливостей бойового застосування ОБПК, фахівці Держприкордонслужби А. Мисик, О. Сціборовський, О. Нечаєв зазначали, що: «Оперативно-бойова прикордонна комендатура оснащується сучасною зброєю і бойовою технікою, що дозволяє їй володіти високими бойовими можливостями. Вона здатна виконувати завдання в різних умовах, на головних або другорядних напрямках, у складі прикордонного загону, а в деяких випадках самостійно» (Мисик, А. Б., Сціборовський, О. А. & Нечаєв, О. О. 2014, с. 62). Разом із цим до завдань ОБПК зазначені фахівці відносили: припинення у взаємодії з підрозділами ЗС України, СБУ та МВС збройних конфліктів та інших провокацій; участь як самостійно, так і у взаємодії з ЗС України, СБУ та МВС у заходах з територіальної оборони та контролю за виконанням правових режимів воєнного і надзвичайного стану; контроль за дотриманням прикордонного режиму; участь у межах компетенції у взаємодії з підрозді-

лами СБУ та МВС у боротьбі з тероризмом (Мисик, А. Б., Сціборовський, О. А. & Нечаєв, О. О. 2014, с. 61).

Фактично першими підрозділами ОВВ, які розпочали виконання завдань у районах відповідальності наприкінці 2014 р., були:

ОБПК — «Білгород-Дністровський», «Ізмаїл», «Котовськ», «Луцьк», «Могилів-Подільський», «Одеса», «Житомир», «Мукачеве», «Мостиська»;

мобільні прикордонні застави — «Ізмаїл» та «Бортничі».

Виходячи із оперативної обстановки, що складалася на лінії розмежування, наприкінці 2014 р. та протягом 2015 р. основні зусилля ОВВ зосереджувалися на напрямках: Антрацит — Дебальцеве, Горлівка — Артемівськ (вугілля, горілчані вироби, продуктові товари); Сніжне — Шахтарськ — Торез — Курахівка (вугілля); Донецьк — Волноваха (вугілля, метал); Донецьк — Курахівка (вугілля, продуктові товари, тютюнові вироби) (Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України. 2015; 2016).

Також фахівці Держприкордонслужби звертали увагу й на проблемні питання щодо контролю за переміщенням осіб через лінію розмежування. Зокрема, М. Гребенюк зазначав: «На лінії розмежування з тимчасово окупованими територіями існують чисельні зони, у межах яких відбувається неконтрольова-

не переміщення осіб та транспорту в обидва боки» (Гребенюк, М. В. 2015, с. 14). Для протидії проникненню на підконтрольну українській владі територію іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців російських окупаційних адміністрацій «ДНР/ЛНР» прикордонниками разом зі співробітниками СБУ проводилися спеціальні фільтраційно-перевірочні заходи.

Варто звернути увагу і на деякі проблеми, що виникали перед прикордонниками щодо організації несення служби у визначених районах наприкінці 2014 – початку 2015 рр. Зокрема, діяльність Держприкордонслужби щодо охорони лінії розмежування не було врегульовано відповідними законодавчими актами України. Так, здійснення прикордонного контролю було вкрай обмежене, здійснення митного та інших видів контролю неможливе. З метою вирішення цих проблем Адміністрацією Держприкордонслужби було ініційовано внесення змін до відповідних законів України (Про Державну прикордонну службу України. 2003; Про боротьбу з тероризмом. 2003). Крім того, прикордонне відомство активно долучалося до розроблення нових нормативних документів, зокрема, тих, що регламентували пропуск через лінію розмежування (Про затвердження Тимчасового порядку контролю... 2015).

Окрім контролю за переміщенням через лінію розмежування осіб, ван-

тажів та боротьби з диверсійно-розвідувальними групами збройних сил РФ, важливою складовою службово-бойової діяльності ОВВ «Краматорськ» та «Велика Новосілка» на звільнених територіях стала робота з місцевим населенням. Її мета полягала у створенні в місцях дислокації прикордонників сприятливого соціального клімату та високого рівня довіри з боку місцевих мешканців. Ця робота відбувалася у дуже складних соціально-політичних умовах. Проявлялися наслідки розгорнутої РФ з початку агресії на теренах Донбасу антиукраїнської пропаганди. Місцеве населення зустрічало українських прикордонників вкрай насторожено, а довіра до української влади була вкрай низькою.

У той же час, незаконні збройні формування, незважаючи на оголошення дотримуватися Мінських домовленостей та перемир'я (ОБСЕ опублікувало пописаний в Мінську протокол. 2014), продовжували завдавати артилерійських ударів по силах АТО та намагалися проводити наступальні дії. Так у січні–лютому 2015 р. прикордонникам ОБПК «Могилів-Подільський» (ОВВ «Краматорськ») довелося брати безпосередню участь у бойових діях на Дебальцівському плацдармі.

Виходячи з аналізу обстановки, що складалася на лінії розмежування восени 2014 р. та протягом 2015 р. (Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України. 2015), можна на-

вести основні чинники, що впливали на службово-бойову діяльність ОВВ, зокрема: систематичні порушення незаконними збройними формуваннями положень Мінських домовленостей; продовження АТО з метою відновлення контролю над тимчасово окупованою РФ територією Донецької та Луганської областей; нарощування присутності військових підрозділів РФ у непідконтрольних українській державній владі територіях Донбасу; незаконна діяльність російських окупаційних адміністрацій «ДНР/ЛНР» щодо подальшої дестабілізації суспільно-політичної ситуації на Донбасі та спроби розширити межі територій, що знаходилися під їхнім контролем; активізація на Донбасі організованої злочинності у сферах незаконного переміщення зброї, економічної контрабанди, нелегальної міграції.

Разом із цим, досліджуючи діяльність ОВВ «Краматорськ» та «Велика Новосілка» зі здійснення охорони лінії розмежування, варто навести деякі результати оперативно-службової діяльності, що можуть надати загальне уявлення щодо їхньої ефективності. Отже, у 2015 р. через лінію розмежування прослідувало 4,1 млн осіб та 1,3 млн одиниць транспортних засобів. Припинено 340 спроб перетинання лінії розмежування за підробленими документами. За скоєні правопорушення, які віднесено до компетенції Держприкордонслужби, затримано понад 700 осіб. Виявлено

та передано іншим правоохоронним органам ще 780 порушників. Виконано 569 доручень правоохоронних органів. Вилучено 62 одиниці зброї, 140 тис. боєприпасів, 8,3 кг вибухових речовин. Затримано товарів, які незаконно переміщувались через лінію розмежування, на загальну суму понад 302 млн грн (Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України. 2015, с. 28–30).

21 серпня 2015 р. було створено Краматорський прикордонний загін. Частина прикордонних підрозділів ОВВ «Краматорськ» було використана для укомплектування цього нового загону. Частину підрозділів було розподілено у Луганський та Донецький прикордонні загони. У результаті таких реорганізаційних заходів ОВВ «Велика Новосілка» був розформований та припинив своє існування. Так, період його службово-бойової діяльності склав лише одинадцять місяців. ОВВ «Краматорськ» залишився, але був приведений до нової значно посиленої організаційно-штатної структури. Так, з 30 жовтня 2015 р. службово-бойова діяльність прикордонних підрозділів на лінії розмежування почала здійснюватися у групуванням ОВВ «Краматорськ» у складі 3-х прикордонних загонів — Луганського, Краматорського, Донецького та загону Морської охорони (Маріуполь). Підрозділи цих загонів виконували завдання у складі оперативно-тактичних угруповань «Луганськ», «Донецьк» та «Маріуполь»,

створених на заміну секторам «А», «Б», «С» та «М».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження службово-бойової діяльності ОВВ продемонструвало, що для ефективної охорони лінії розмежування під час АТО необхідно застосовувати спеціально сформовані для цього підрозділи, оснащені відповідною технікою та засобами.

На початку здійснення охорони лінії розмежування діяльність Держприкордонслужби не була врегульована відповідними законодавчими актами України. Тому Адміністрацією Держприкордонслужби було ініційовано внесення відповідних змін у нормативно-правові документи, що дозволило уповноважити ОВВ здійснювати контроль за в'їздом/виїздом громадян та перевезенням вантажів в/із району АТО. Охорону лінії розмежування ОВВ здійснювали шляхом проведення оперативно-службових та службово-бойових дій як самостійно, так і у взаємодії із ЗС України, СБУ та МВС. На визначення місця розгортання підрозділів ОВВ впливали оперативна обстановка та активізація організованої злочинності у сферах незаконного переміщення зброї, економічної контрабанди, нелегальної міграції.

Назви прикордонних підрозділів, які входили до складу ОВВ, свідчать про участь у забезпеченні та проведенні АТО на Донбасі прикордонників із багатьох інших

регіонів України. Результати оперативно-службової діяльності ОВВ за відносно невеликий період їхнього існування свідчать про їхню ефективність та здатність виконувати поставлені правоохоронні та військові завдання з охорони лінії розмежування в районі проведення

АТО в умовах оперативної обстановки 2014–2015 рр. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі варто вважати вивчення особливостей службово-бойової діяльності прикордонних підрозділів з охорони лінії розмежування на Донбасі у період 2014–2018 рр.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Бурлін, В. В. (2015). Питання діяльності підрозділів та органів охорони державного кордону на межі з тимчасово окупованими територіями. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України: тези VIII Всеукр. наук-практ. конф.* Хмельницький, 10 груд. 2015 р. Хмельницький: НАДПСУ, с. 6–7.

Біла книга антитерористичної операції на Сході України (2014–2016). Збройні Сили України. (За ред. І. Руснака). (2017). Київ: МОУ, НУОУ, 250 с.

Воєнні аспекти протидії «гібридній» агресії: досвід України: монографія. (За ред. А. М. Сиротенка). (2020). Київ: НУОУ, 176 с.

Головко, В. В. (2015). Україна в умовах антитерористичної операції та російської збройної агресії (2014 р.) *Український історичний журнал.* № 3 (522), с. 176–193. URL: http://history.org.ua/LiberUA/journal_2015_3/journal_2015_3.pdf [дата зверн.: 23.09.2022].

Гребенюк, М. В. (2015). Організація взаємодії Державної прикордонної служби України та Служби безпеки України під час виконання завдань у зоні проведення антитерористичної операції. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України: тези VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Хмельницький, 10 грудня 2015 р. Хмельницький: НАДПСУ, с. 14–16.

Донбас в огні: Путівник зоною конфлікту. Балабан М. та ін.; (за ред. А. Майорової). (2017). Львів, 100 с.

Сегеда, С. П. & Покотило, О. І. (2019). Створення спільного центру з контролю та координації питань припинення вогню та стабілізації лінії розмежування сторін як засіб реалізації Мінських домовленостей. *Воєнно-історичний вісник.* № 4 (34), с. 5–14.

Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України. Біла книга — 2015. (2016). Адміністрація ДПСУ. Київ: Арт Економі, 240 с.

Стратегічний бюлетень прикордонної безпеки України. Біла книга — 2016. (2017). Адміністрація ДПСУ. Київ, 120 с.

Литвин, М. (2019). *Лінія розмежування.* Київ: Гамазін, 396 с.

Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та переліку населених пунктів, що розташовані на лінії розмежування : розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2014 р. № 1085-р. (2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085-2014-%D1%80#Text> [дата зверн.: 22.09.2022].

Мисик, А. Б., Сціборовський, О. А. & Нечаєв, О. О. (2014). Основи застосування оперативно-бойової комендатури в охороні та захисті державного кордону. *Збірник наукових праць. Серія: військові та технічні науки*. № 2 (62). НАДПСУ, с. 59–71.

ОБСЕ опублікувало пописаний в Мінске протокол (документ). (2014). URL: <http://podrobnosti.ua/992242-obse-opublikovala-podpisannyj-v-minske-protokol-dokument.html> [дата зверн.: 26.09.2022].

Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квіт. 2003 р. № 661-IV (із змінами). (2003). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> [дата зверн.: 23.09.2022].

Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 бер. 2003 р. № 638-IV (із змінами). (2003). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> [дата зверн.: 24.09.2022].

Про затвердження Тимчасового порядку контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей: наказ Першого заступника керівника АТЦ при СБУ (керівника Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) від 22 січня 2015 р. № 27-ог (із змінами). (2015). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS23970?an=41215> [дата зверн.: 23.09.2022].

REFERENCES

Burlin, V. V. (2015). Pytannia diialnosti pidrozdiliv ta orhaniv okhorony derzhavnoho kordonu na mezhi z tymchasovo okupovanyu terytoriiamy [Issues of activity of units and bodies of state border protection on the border with temporarily occupied territories]. *Osvitno-naukove zabezpechennia diialnosti pravookhoronnykh orhaniv i viiskovykh formuvan Ukrainy: tezy VIII Vseukr. nauk-prakt. konf. Khmelnytskyi, 10 hrud. 2015 r. Khmelnytskyi: NADPSU, s. 6–7.* [in Ukrainian].

Bila knyha antyterorystychnoi operatsii na Skhodi Ukrainy (2014–2016). Zbroini Syly Ukrainy [White book on the anti-terrorist operation in eastern Ukraine (2014–2016). Armed Forces of Ukraine]. (Za red. I. Rusnaka). (2017). Kyiv: MOU, NUOU, 250 s. [in Ukrainian].

Voieni aspekty protydii “hibrydnoi” ahresii: dosvid Ukrainy [Military aspects of countering “hybrid” aggression: the experience of Ukraine]. (Za red. A. M. Syrotenka). Kyiv: NUOU, 2020, 176 s. [in Ukrainian].

Golovko, V. V. (2015). Ukraina v umovakh antyterorystychnoi operatsii ta rosiiskoi zbroinoi agresii (2014 r.) [Ukraine in the conditions of the anti-terrorist operation and Russian armed aggression (2014)]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. № 3 (522), s. 176–193. URL: http://history.org.ua/LiberUA/journal_2015_3/journal_2015_3.pdf [Accessed: 23.09.2022]. [in Ukrainian].

Hrebeniuk, M. V. (2015). Orhanizatsiia vzaiemodii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy ta Sluzhby bezpeky Ukrainy pid chas vykonannia zavdan u zoni provedennia antyterorystychnoi operatsii [Organization of interaction between the State Border Service of Ukraine and the Security Service of Ukraine during the execution of tasks in the area of the anti-terrorist operation]. *Osvitno-naukove zabezpechennia diialnosti pravookhoronnykh orhaniv i viiskovykh formuvan Ukrainy: tezy VIII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Khmelnytskyi, 10 hrudnia 2015 r. Khmelnytskyi: NADPSU, s. 14–16. [in Ukrainian].

Donbas v ohni: Putivnyk zonoiu konfliktu. [Donbas on fire: A guide to the conflict zone]. Balaban M. ta in. (Za red. A. Mayorovoyi). (2017). Lviv, 100 s. [in Ukrainian].

Szegeda, S. P. & Pokotilo, O. I. (2019). Stvorennia spilnoho tsentru z kontroliu ta koordynatsii pytan prypynennia vohniu ta stabilizatsii linii rozmezhuvannia storin yak zasib realizatsii Minskykh domovlenosti [Creation of a joint center for control and coordination of ceasefire issues and stabilization of the demarcation line of the parties as a means of implementing the Minsk agreements]. *Voienno-istorychnyi visnyk*. № 4 (34), s. 5–14. [in Ukrainian].

Stratehichnyi biuletyn prykordonnoi bezpeky Ukrainy. Bila knyha — 2015 [Strategic bulletin of border security of Ukraine. White book — 2015]. Administratsiia DPSU. Kyiv: Art Ekonomi, 2016, 240 s. [in Ukrainian].

Stratehichnyi biuletyn prykordonnoi bezpeky Ukrainy. Bila knyha — 2016 [Strategic bulletin of border security of Ukraine. White book — 2016]. Administratsiia DPSU. (2017). Kyiv: Art Ekonomi, 120 s. [in Ukrainian].

Litvin, M. (2019). *Liniia rozmezhuvannia* [The line of demarcation]. Kyiv: Hamazin, 396 s. [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia pereliku naselenykh punktiv, na terytorii yakykh orhany derzhavnoi vlady tymchasovo ne zdiisniuiut svoi povnovazhennia, ta pereliku naselenykh punktiv, shcho roztashovani na linii rozmezhuvannia [On the approval of the list of settlements on the territory of which state authorities temporarily do not exercise their powers, and the list of settlements located on the demarcation line]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 lystopada 2014 r. № 1085-r. (2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085-2014-%D1%80#Text> [Accessed: 22.09.2022]. [in Ukrainian].

Mysyk, A. B., Sciborovskyi, O. A. & Nechaev, O. O. (2014). Osnovy zastosuvannia operatyvno-boiovoi komendatury v okhoroni ta zakhysti derzhavnogo kordonu [The basics of the use of the operational-combat command post in the protection and defense of the state border]. *Zbirnyk naukovykh prats. Seriia: viiskovi ta tekhnichni nauky*. № 2 (62). NADPSU, s. 59–71. [in Ukrainian].

OBSE opublikovalo popysanniy v Mynske protokol (dokument) [The OSCE published the Minsk protocol (document)]. URL: <http://podrobnosti.ua/992242-obse-opublikovala-podpisannyj-v-minske-protokol-dokument.html> [Accessed: 26.09.2022]. [in Russian].

Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy [About the State Border Service of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 3 kvit. 2003 r. № 661-IV (iz zminy). (2003). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> [Accessed: 23.09.2022]. [in Ukrainian].

Pro borotbu z teroryzmom [About the fight against terrorism]: Zakon Ukrainy vid 20 ber. 2003 r. № 638-IV (iz zminy). (2003). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> [Accessed: 24.09.2022]. [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia Tymchasovoho poriadku kontroliu za peremishchenniam osib, transportnykh zasobiv ta vantazhiv (tovariv) cherez liniuu zitknennia u mezhakh Donetskoï ta Luhanskoï oblasti: nakaz Pershoho zastupnyka kerivnyka ATC pry SBU (kerivnyka Antyterorystychnoi operatsii na terytorii Donetskoï ta Luhanskoï oblasti) vid 12 sich. 2015 r. № 27-og. [On the approval of the Temporary order of control over the movement of persons, vehicles and goods (goods) across the contact line within the Donetsk and Luhansk regions]: nakaz Pershoho zastupnyka kerivnyka ATTs pry SBU (kerivnyka Antyterorystychnoi operatsii na terytorii Donetskoï ta Luhanskoï oblasti) vid 22 sichnia 2015 r. № 27-oh (iz zminy). (2015). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v415_950-15#Text [Accessed: 23.09.2020]. [in Ukrainian].

Oleh ANANIN

Ph.D of Technical Sciences,

Senior Research Fellow

The Main Development Program

Monitoring Center (Office of Reforms)

of the State Border Service of Ukraine

(Kyiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8757-1663>

**OPERATIONAL AND MILITARY DEPARTMENTS
OF THE STATE BORDER SERVICE OF UKRAINE IN PROTECTION
OF THE DEMARCATION LINE IN THE TERRITORY OF THE DONETSK
AND LUHANSK REGIONS (2014-2015)**

The service and combat activities of the operational military departments of the State Border Service of Ukraine “Kramatorsk” and “Velika Novosilka”, which carried out protection of the demarcation line within the territory of Donetsk and Luhansk regions in 2014–2015, were determined as the chronological boundaries of the study, September 2014 – August 2015, which was the period of deployment,

formation and reorganization of operational military departments as independent border units and their performance of service and combat tasks in the territories adjacent to the demarcation line within the Donetsk and Luhansk regions in the area of the anti-terrorist operation. The main factors of the operational situation that influenced the activities of border units in the security zone are given.

The service-combat activity of operational-military departments demonstrated that the creation of an effective system of protection of the demarcation line was complicated without the use of specially formed units equipped for this purpose, equipped with appropriate equipment and means. In order to settle legislative issues regarding the protection of the demarcation line by border units, the Administration of the State Border Service of Ukraine initiated the introduction of relevant changes in normative and legal documents. The introduced legislative changes made it possible to authorize border guards to control the entry/exit of citizens and the transportation of goods to/from the demarcation line. The protection of the demarcation line was carried out by operational-military departments by means of conducting operational-service and service-combat actions, both independently and in cooperation with the Armed Forces of Ukraine, the Security Service of Ukraine and the Ministry of Internal Affairs.

It is worth noting that during a short period of service-combat activity of operational-military departments as independent structural units, they demonstrated their effectiveness in performing law enforcement and military tasks.

Keywords: *Russian armed aggression, Anti-Terrorist Operation, State Border Service of Ukraine, operational-military departments, demarcation line.*